

νονισμένα κι αυτά από το λεπτό αίσθημα του συγγραφέα και τότε όχι με σχολαστικό χωρίς ανάγκη γύρισμα στα πεθαμένα, μα με την ύποταγή στους νόμους που κυβερνάν και τη γλώσσα, σαν όλα τα φυσικά και τα κοινωνικά μαζί φαινόμενα, όσο κι αν είναι οι κοινωνικοί νόμοι πιο περιπλεγμένοι και πιο δυσκολοξεδιάλυτοι. Το συμπέρασμα είναι πως τις δυο τουτες γνωριμιές της γλώσσας μας, την εμπειρική και τη θεωρητική την επιστημονική και την αισθηματική, είναι προωρισμένη ή Συντροφιά μας να συμπληρώσει και να δυναμώσει, τη μια με την άλλη.

Ανάμεσα σε κείνα που θα μας εγχαρδίωνουνε στη σπουδή, για να μας δυναμώσουν και το θάρρος, πρώτ' απ' όλα χρειάζεται καλά να βάλουμε στο νου μας και να μη το λησμονήσουμε πως το γλωσσικό ζήτημα δεν είναι γέννημα της τελευταίας ώρας, μήτε είναι χτεσινό παιδί που το σπρώξανε στη μέση έτσι από το τίποτε κάποιιο τολμηρόι κυνηγοί των καινούριων, κάποιιοι πεινασμένοι για νάκουστούν, λίγοι νεοφώτιστοι βαρβαρισμένοι από τα συνειθισμένα. Μας είπανε για την καθαρεύουσα—και πολύ σωστά—πως ιστορικοί λόγοι μας την καθιέρωσαν. Μα έχει και η δημοτική μας πολυσάλετη κι από καιρούς την ιστορία της με δρόμους κοπιαστικούς και με σημαντικούς σταθμούς· είναι η ιστορία της πυκνοσέλιδο βιβλίο με περισσά κεφάλαια. Κ' έμεις ακολουθούμε μια σεβαστή πατραπαράδοτη παράδοση. Μπορούμε να λέμε πως έχουμε κ' έμεις τους προγόνους μας και τους αρχαίους μας και τους μυθικούς μας ήρωες και τα ιστορικά και τα προϊστορικά μας. Πρέπει να γυρίσουμε χίλια και δυο χιλιάδες χρόνια για να συλλάβουμε αίσθητά τα σημάδια των πρώτων βπαδών της δημοτικής γλώσσας στο γραφτό λόγο. Την ιστορία της βυζαντινής λογοτεχνίας την ξεχωρίζει, ανάμεσα στ' άλλα, ένα παραδαρμένο άνεθο-καταίθασμα από τη σχολαστική μίμηση των αρχαίων πρότυπων που κάνει μούμια τη γλώσσα, κι από την προσπάθεια που βάζει λαϊκά στοιχεία μέσα στο λόγο και τον πλάθει κάπως ζωντανότερο. Γι' στερ' από τέτοια συγκροτητά γραμπαλίσματα που βαρβαίνουε προς το μέρος πότε τούτων πότε εκείνων, φανερώνεται με μεγάλη βολή ένα ξανάδωμα σχολαστικού άττικισμού στην εποχή των Κομνηνών και των Παλαιολόγων. Μα τότε ίσα ίσα παρουσιάζονται σαν αντιζύγισμα και τα πρώτα καθαρώτερα γραμματολογικά έργα στη μεσαιωνική δημοτική γλώσσα.

Υστερα ή Κρήτη γίνεται πατρίδα μιας λογοτεχνικής άνοιξης στην εθνική μας γλώσσα. Μα το ποτάμι της Τουρκίας τα παίρνει σβάρνα όλα τα πρώτα μας πουλιά και τα λουλούδια, όσο που μέσα στης σκλαβιάς τάγριοκαίρι γίνεται ο κλέφτης ποιητής και το βουνό άκαδημία γλωσσολογική, κι όσο που νάρθη μιά μέρα και να κρᾶξη ή εθνική συνείδηση με το στόμα του σοφού: «Ο Έλληνας Δάντης είναι ο ελληνικός λαός!» Μα γλήγορα ή ελληνική ψυχή, τελειώνοντας ο 18ος αιώνας, ξανάρχεται στα συκαλά της και φωτίζεται με την Παιδεία, είτε παρμένη από τον Εύρωπαϊκό πολιτισμό, είτε κληρονομημένη αποκλειστικά από τάρχαϊα γράμματα. Και μ' ένα τέτοιο φως ανατέλλοντας ο αιώνας που τελευταία πέρασε, μας δείχνει πιο καθαρό και πιο γερό και της γλωσσικής Ίδέας το περπάτημα. Από τα πρώτα μανιφέστα, τα τραγούδια και τα μεταφράσματα του τολμηρότατου Βηλαράζ'ισα με τα πολιτικοκοινωνικά και τα επιστημονικά και τα κριτικά και λογοτεχνικά και τα κάθε λογής κομμάτια που δημοσιεύονται σήμερα στα φύλλα του «Νουμᾶ», μπορεί κανείς να πη πως δοκιμάσαμε να σπειρούμε την εθνική γλώσσα σε όλους τους κύκλους της σκέψης και σε όλα τα είδη του γραμμένου λόγου. Αν δεν πρασίνισε παντού ή γη, μα σκάφτηκε όμως σε πλατειές μεριές για μελλόμενα πρασινίσματα. Αν δεν ύψώθηκαν παντού παλάτια, θέμελα ρίχτηκαν εδώ κ' εκεί στερεά. Κ' έξω από κάποια έργα βγαλμένα από τον κόσμο της Φαντασίας, ακόμα στην αρχή βρισκόμαστε. Μα είναι γιομάτη μεγαλοπρέπεια και ή αρχή, σα μέρας άσυμφιαστης ροδόξη-μέριωμα, που το βλέπεις από τάνοιχτά.

Μη λησμονήσουμε πως ο περίφημος Διάλογος του Σολωμού μεταξύ «Ποιητή και Σοφολογιώτατου» γράφτηκε σε χρόνους εθνικής άνάστασης και είναι συμπλήρωμα σε πεζό λόγο του «Υμνου εις την Έλευθερίαν», στον ίδιο πολεμιστήριο τόνο. Πολεμώντας το Σοφολογιώτατο, για την πατρίδα λέει πως πολεμάει κι ο Ποιητής του Σολωμού. Κ' ύστερ' από εξήντα χρόνια στο ξώφυλλο του «Ταξιδιού» του Ψυχάρη πρωτοσαλπίζεται ξανά το σάλπισμα με το ρητό του Όμηρου «Αμύνεσθαι περί πατρης». Μην το ξεχνήμε. Το γλωσσικό ζήτημα είναι, άπάνου απ' όλα σ' άλλα, ζήτημα Έθνικό. Και παράπλευρα με τους δικούς μας το έθνος μας ευγενικώτατα το δουλέψανε κ' οι ξένοι εκείνοι σοφοί (σα να θέλανε να πληρώσουν τη χάρη που χρωστᾶ ή Εύρώπη στη μη-

τέρα Έλλάδα), που μας δείξανε κι αυτοί το δρόμο της γλωσσικής αλήθειας και μας έμπασαν εκεί με το βάρος της γνώμης τους. Ο Φωριέλ εδώ κι όγδόντα εξη χρόνια στον πρόλογό του τω δημοτικώνας μας τραγουδιών, ξεδιπλώνοντας τις όμορφιές και χρυσοπλέκοντας το εγκώμιο της εθνικής περιφρονημένης γλώσσας μας, πρέπει να στέκεται στην ίδια την κορφή για μας με το λόρδο Μπαίρον. Κι ο Κρουμπάχερ παρουσιάζοντας στη Βαυαρική Άκαδημία το υπόμνημά του: Για το «Πρόβλημα της νέας ελληνικής γλώσσας», ένεργεί κίνημα που αξίζει να το πούμε ήρωικό.

Κυρίες και Κύριοι!

Θέλουμε ν' αγωνιστούμε για τη διάδοση της ζωντανής μας γλώσσας, σύμφωνα με το πρώτο άρθρο του Καταστατικού μας· ή ενέργειά μας, όσο κι αν τη βοηθάνε διάφορα στοιχεία, όσο κι αν της δίνουν το πρώτο σπρώξιμο ή Φιλολογία και ή Τέχνη, είναι κοινωνική ενέργεια. Υπάρχει και μιάν άλλη εργασία που πολύ συγγενεύει με τη δική μας, και στέκεται, παράπλευρα μ' αυτή, χωρίς να είναι κ' ή ίδια. Θέλω να πω για την εργασία την καθυπό λαογραφική που περιμαζώνει από δω κι από κει και τυπώνει και εξετάζει και γλυτώνει από το χαμό, παίρνοντας το άμείσως από το λαό, το ύλικό της ζωντανής γλώσσας, τα δημοτικά μνημεία, τραγούδια, παραμύθια, παροιμίες, παράδοσες, πρόληψες, συνήθια, γραμματικές, γλωσσάρια, και τέτοια· ενέργεια επιστημονική. Η δική μας ή δουλειά διαφέρει από τη δική τους, όσο ξεχωρίζει το έργο του βοτανικού από το έργο του φυτολόγου. Ο πρώτος παίρνει το φυτό και το κλεί σε γυαλί και το έτοιμοθετεί μέσα στ' άργαστήρι του και σπουδάζει τους νόμους του με το μικροσκόπιο και το φυλάει σε Μουσειό. Ο δεύτερος το παίρνει το φυτό και το καλλιεργεί και το πολλαπλασιάζει και το ξαναφυτεύει με γνώση και κείνος πάντα και μ' επιστήμη. Όμως ή λαογραφική εργασία, το άπλο και σπουδαμένο περιμαζώμα του γλωσσικού ύλικού (κ' έχουμε στην εταιρία μας βπαδούς που είναι δοκιμασμένοι λαογράφοι) περνάει τώρα για κάτι πολυ νόμιμο, πολυ χρήσιμο, πολυ ευεργετικό στο έθνος, ώστε όχι μόνο κανείς δεν ξαφνίζεται ακούγοντας πως υπάρχουν άνθρωποι που καταγράφουν σε τέτοια, μα τους ανθρώπους αυτούς τους βοηθάνε, τους τιμούν, τους εγκωμιάζουν, τους βραβεύουν με ήθικα και με χρηματικά βραβεία ιδιώτες και σω-

ξεμαρμαρώθηκε, πως πήρε το λουλούδι μυρωδιά, πως έγινε γυναίκα ή Κρουστάλλη, γυναίκα θλόσωση, μ' αγάπη στην καρδιά.

Πέλαγος άπέραντο χαράς συνέπηρε την ψυχή τους, γιατί κι ο νιος αγάπησε όπως και ή Κρουστάλλη, κι αυτός άσάλευτα, γερά, με όλη τη ψυχή του. Θίλασσα εύτυχιας εΐτανε πλατειά που μέσ' τα κύματά της κυλούσε την καρδιά της Κρουστάλλης και του νιού.

Σαν που βράζει ο άφρος τάγριωμένου κύμα, έτσι έβραζε μέσ' τα στήθια τους ή αγάπη κι ο έρωτας. Άγαπηθήκανε με πάθος με λαχτάρα, άνοιξε ο κόσμος πιά γι' αυτούς κ' έζησε ή Κρουστάλλη.

Όταν την άλλη μέρα θίρτανε τον όμορφο καθαλλάρη, που δε βράσταζε να ζήση, όλοι μέσ' το χωριό, μεγάλοι και μικροί, νιές και ήλικιωμένες, κλαίγανε τα νιάτα του, και τη λεβεντιά του, έκλαιε κ' ή βαριόμορη, ή βαριόλυπη-μένη Έκλαιγε πικρά και με απελπισιά, γιατί με το παλληκάκι που πέθανε, πέθανε κ' ή ζωή της, έσθησε ή σπιθαμή της χαράς που άναψε μαζί με την αγάπη του νιού, μαζί με τη ματιά του. Έμεινε πάλι μονάχη, όλομόναχη, χωρίς ζωή, άνεχαρη, πιο όμορφη, χαριτωμένη, σαν ίσιο κρινό όμορφο, μα πάλι κρινό πεθαμμένο.

Κ' έτσι πέρασε ο καιρός, πέρασαν τα χρόνια κ' ή Κρουστάλλη βράζει μέσ' τον όλόμακρο το δρόμο της ζωής· σα φάντασμα, φύτημα άέρα, πάντα κρύα κι άδιάφορη, σα μαρμαρωμένη.

Β. Γ.

ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΜΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ

Ο συγγραφέας της καθαρεύουσας είναι λέξη που δεν κάνει. Μήτε ζήτημα. Συγγραφέας, δηλαδή συγγραφέας. Ούτε αρχαίο, ούτε νέο. Οι αρχαίοι, ν και γ παραπλαγινά δεν ξέρανε· το γ είχε τότες άλλη προφορά, την προφορά που έχει σε μας το κ με προηγούμενο ν, σα λέμε τον κόσμο, λ.χ. όπου ίσα ίσα και σε μας ταιριάζει με το ν, ενώ το ν με κατοπινό γ δεν το προφέρουμε. Πιο άσυνήθιστο άκόμη και το φσ (κ. Ρόδα και Μήλα, Β', σ. 7) στην αρχαία, βαρβαρισμός· βαρβαρισμός και στη νεολληνική. Τάπαντούμε είτε στην αρχαία είτε στη νέα μόνο σε κάτι ντοπιολαλιές, για ιδιαίτερους λόγους. Άδύνατο να δώσουμε ως τόσο στο συγγραφέα όνομα που να είναι βάρβαρο, που να μην είναι και κοινό ή πανελλήνιο στην προφορά.

Πώς να κάμουμε; Να το πούμε νέττα σκέττα ο συγγραφέας; Γιατί όχι; Που έχει έα και που το έα

δε γίνεται γά, καθώς στο βασιλιά, τὶ φοινιά, τὸ χαλκιά και στο γραφιά τον ίδιο, έμένα διόλου δεν με πειραζει. Τὰ εΐπαμε δὲ και στοὺς Ἀπόλυτους κανόνες (κ. Νουμᾶ αρ. 114-115 κοίτ. και Ρω. Θέ. σ. 65). Έμεις δὲν τὰ υπερχρονίζουμε τὰ πράγματα. Λέμε παρθεᾶ θὰ πούμε και συγγραφέας. Νὰ κρατηρήσουμε κιόλας πὸς κι ο γραμματισμένος συγγραφέας ν θὰ σοῦ πη και τὴν όνομαστική συγγραφέας και τὴν αιτιατική συγγραφέα (Ρ. κ Μ, Β', 19). Τὰ κλίνουμε ίσοῦλλα. Κανένας δὲ σκουντάφτει.

Όραία - νά σου κι άλλο έα - όραία για τὸν ενικό. Στὸν πληθυντικό πὸς θὰ μοῦ το βολέψεις; Έδώ, φίλε μου, τὰ μπερδέθουμε. Δυσκολία, και περιττό να τὸ κρύβουμε. Βλέπω και δοκιμάζουμε κάμποσους τύπους, συγγραφέοι, συγγραφέδες, ίσως και άλλους. Περίφημοι δὲ μοῦ φαίνονται. Η όνομαστική συγγραφέοι, έτσι κ' έτσι. Η αιτιατική όμως; Συγγραφέους; Καλὰ δὲν ξεχέται. Με τούς συγγραφέδες τουλάχιστο δὲν έχουμε παράξενες αιτιατικές. Μα κάτι θαρρῶ τις λείπει και στις δύο, δὲ στηρίζονται άπάνου στη γλώσσα τη ζωντανή. Μιά φορά κ' έναν καιρό εΐτανε κ' ένας πληθυντικός βασιλέοι μέλιστα βασιλιόι, με τὸν παράλληλο ενικό βασιλιός. Μπορεί και σήμερα να λέγονται πουθενά. Όχι όμως στην κοινή γλώσσα. Πληθυντικό φο-

ματεία και έπιτηδες συστημένες. Ο φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός τύπωσε πολλά από τα δημοτικά μνημεία μας. Ο φιλολογικός Σύλλογος τής Κωνσταντινούπολης μας δίνει χοντρούς τόμους από δημοτικά τραγούδια κι από γλωσσάρια, και θέλει ως ευεργέτης του Γένους να αναγνωριστή, καθώς και πραγματικά είναι για τή δουλειά του αυτή. Η Ιστορική και Έθνολογ. Έταιρία έχει ξεχωριστό περιοδικό για να φιλοξενή και για να μελετᾶ τὰ δημοτικά μνημεία. Μάλιστα στο περιοδικό τής Ιστορικής και Έθνολογ. Έταιρίας δημοσιεύτηκε τὸ μῆνα Ἰούλιο τοῦ 1893, κοντά σ' ένα ποίημα ενός μεσαιωνικοῦ ποιητοῦ Μαρίνου Φαλιέρη, πρωτοεκδομένο ἐκεῖ ἀπὸ τὸν κ. Τζών Σμίθ, καθηγητὴ τῆς βυζαντινῆς καὶ νέας ἑλληνικῆς φιλολογίας στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λειψίας, καὶ κριτικὸς πρόλογος, καὶ κριτικὰ σημειώματα ἀπὸ τὸν ἴδιον ἐπιστήμονα ἐκδότη συνταγμένα στὴ δημοτικὴ γλῶσσα μὲ κάποιες ἀξιόσπουδαστες γνώμες ἀπάνου στὴ γλῶσσα μας καὶ στὰ ἔθνη μας ἰδανικά. Κ' ἐργάζεται ἐδῶ στὴν Ἀθήνα ἡ «Γλωσσικὴ Έταιρία» μὲ ἀποκλειστικὸ σκοπὸ νὰ ὀργανώσῃ διαγωνισμοὺς καὶ βραβεῖα νὰ μοιράζῃ γιὰ τὸ περιμάζωμα καὶ γιὰ τὸ τύπωμα λογιῶν λογιῶν ὑλικῶν ἀπὸ τὴν ἑθνικὴ μας γλῶσσα, καθὼς ἐμεῖς τὴν ἐνοοῦμε. Η Έταιρία «ὁ Ἑλληνισμός» ἀναθέτει σὲ δοκιμασμένους λογίους καὶ σὲ ποιητῆς τὸ τύπωμα καὶ τὸ ξανατύπωμα τῶν ἠρωϊκῶν μας τραγουδιῶν. Η Βιβλιοθήκη Μαρασλή, ἀνάμεσα στὸ διαλεμένο μεταφραστικὸ τῆς πρόγραμμα, μεγαλόπρεπα σκορπίζει σὲ σειρὰς τόμων τὴν πολύτιμη ἐργασία τοῦ καθηγητῆ Πολίτη, τῆς Μελέτης τοῦ «Περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ», καὶ πρῶτ' ἀπ' ὅλα τῆς Παροιμίας καὶ τῆς «Παραδόσεις» τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Οἱ πατριωτικοὶ αὐτοὶ ἐργάτες θαυμάζονται κ' ἐγκαρδιόνονται καὶ τοὺς ἀξίζει. Ὅμως πολὺ καλὰ γνωρίζετε πῶς δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ σὲ κείνους ποὺ γιὰ τὸ κέρδος τῆς φιλολογίας καὶ γιὰ τὸ κέρδος τῆς κοινωνίας, κλιτεχνικώτερα ἢ πρακτικώτερα, τολμᾶνε καὶ μεταχειρίζονται τὴν ἴδια γλῶσσα τῆς δημοτικῆς, καὶ τὴ γράσουν, καὶ παίρνουν ἀπὸ τὰ ἴδια πλοῦσια ὑλικὰ τους, συνθέτοντας, διαλέγοντας, συγυρίζοντας, γιὰ τὸ χτίσιμο καινούριων σπιτιῶν. Οἱ δυστυχημένοι αὐτοὶ ἀκούνε, καὶ τί δὲν ἀκούνε! Εἶναι οἱ ἀγράμματοι, εἶναι οἱ ἀνόητοι, εἶναι οἱ προδότες! Παραλογισμὸς γιὰ γέλοια. Νὰ ἀναγνωρίζῃς λογικὸ καὶ σοφὸ κ' ἔθνοςωτῆριο τὸ περιμάζωμα τοῦ γλωσσικοῦ ὑλικῶν καὶ νὰ ξα-

φνίξεται καὶ νὰ καταδικάζῃς τὸ φιλολογικὸ καὶ τὸ συνθετικὸ μεταχειρίσῃς τοῦ ἴδιου γλωσσικοῦ ὑλικῶν γιὰ ἓνα ὥραϊο ἢ γιὰ ἓναν ἀγαθὸ σκοπὸ! Εἶναι σὰ νάφινῃς τὸ βοτανικὸ νὰ ξεραίνῃ καὶ νὰ καρφῶνῃ στὶς θῆκες τοῦ Μουσείου τοῦ τὸ χλωρὸ φυτὸ καὶ νὰ τὸ ἐξετάζῃ μὲ τὸ μικροσκόπιο, γιὰ τὴ δουλειά του, καὶ νὰ μὴν ἀφίνας τὸν περιβολάρη νὰ φυτεῖ καταβολάδες ἀπὸ τὸ ἴδιο φυτὸ. Καὶ ἡ ἀναλογία αὐτὴ δὲν εἶναι ταιριαστὴ σὲ ὅλα. Γιατὶ τὸ δέντρο ποῦ χρειάζεται στὴ μελέτη τοῦ φυτολόγου μπορεῖ νὰ μὴν κἀνῃ γιὰ τὸν κηπουρὸ. Μὰ ἐδῶ τὸ πρᾶγμα ἀλλάζει. Γιατὶ αὐτὸ ἴσα ἴσα τὸ ἐπιστημονικὸ περιμάζωμα τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας εἶναι μαζί κ' ἓνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους μαρτύρους τῆς ζωῆς τῆς γλώσσας αὐτῆς· κι ὁ μάρτυρας αὐτὸς μᾶς λέει, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, πῶς ἡ δημοτικὴ μας γλῶσσα εἶναι καὶ ἡ μόνη σωστὴ κληρονόμα τῆς ἀρχαίας, εἶναι, ἀκόμα καλύτερα, αὐτὴ ἡ ἴδια ἡ ἀρχαία μὲ νέο παρουσιασμα, κι αὐτὴ πρέπει νὰ καλλιεργηθῇ πρῶτ' ἀπ' ὅλα. Η σπουδὴ τῆς λαογραφικῆς ὕλης, παράλληλα μὲ τὴν παρατήρηση τῆς ζωῆς, στέκεται κι αὐτὴ ἀφορμὴ ἀπὸ τίς πρῶτες ποῦ σὲ συγινεῖ καὶ σὲ δυναμώνει καὶ σὲ σπρώχνει στὸ μεταχειρίσῃς τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας. Σὲ πόσα δημοτικὰ τραγούδια δὲ μᾶς δίνει τὴν ἀνατριχίλα τοῦ ὕψους! Σὲ πόσες παροιμίες τοῦ λαοῦ δὲ βλέπουμε χεροπιαστὰ τὴ φυλὴ μας σὲ ἄτι ἐχει πῶς χαρακτηριστικὸ στὴ σκέψη τῆς! Σὲ πόσα παραμύθια δὲ βλέπουμε τὰ σημάδια ἀπὸ περάσματα ξένων παμπάλαιων πολιτισμῶν ἀλλασμένων παράξενα καὶ δουλεμένων σὰν ἀπὸ τεχνικὴ χεῖρα, ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸ λαὸ! Σὲ πόσα γλωσσάρια δὲν ξανοίγουμε γλωσσικούς θησαυροὺς ποῦ μήτε τοὺς ὑποφιαζόμαστε! Στὴ δεινὰ χριστιανικὴ παράδοση συλλαβαίνουμε ἀκέρια τὴν ἀρχαία εἰδωλολατρεία κάτου ἀπὸ σκέπη διάφανη καὶ κάτου ἀπὸ τὸ δεινὰ συναζάρι βροσκόμε ζωντανούς τοὺς θεοὺς τοῦ Ὀλύμπου! Ἐπειτα οἱ ἴδιοι οἱ σοφοὶ σύνθεσαν ξεχωριστὲς πραγματεῖες γιὰ νὰ κηρύξουν ξεχωριστὰ χαρίσματα καὶ κρυμμένες δυνάμεις καὶ παραγνωρισμένα πλοῦτη τῆς δημοτικῆς μας.

Γιατὶ μᾶς τὰ περιμάζωσαν καὶ γιατί μᾶς τὰ περιγράφουν καὶ γιατί μᾶς τὰ τυπώνουν ὅλα αὐτὰ τὰ φῶς φανερὰ παραδείγματα πῶς ἡ γλῶσσα μας ἡ ζωντανὴ εἶναι ζωὴ γιομάτη καὶ δυνάμη καὶ ἀρεκτὴ γιὰ κάθε λογιῶν μεγάλωμα; Τί νὰ τὰ κάμουμε τὰ δείγματα τούτα; Μοῦμιες μονάχα γιὰ τὰ Μουσεία; Μουσικὰ μοτίβα γιὰ ξεφωνήματα ἀκαδημαϊκῶν λό-

γων; Μὲ ποῖο δικαίωμα θὰ μ' ἐμποδίσουν ἐσεῖνα κ' ἐμένα νὰ τὰ μεταχειριστοῦμε καὶ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμε, ὅπου καὶ ὅπως μποροῦμε, στὴ ζωὴ, στὴν κοινωνία, στὴν παιδεία, στὸ ἔργο, στὸ βιβλίον, στὴν κουβέντα, στὸ σχολεῖο, στὸ δημόσιο καὶ στὸν ἰδιωτικὸ βίον, ἀράδα ἀράδα σὲ ὅλους τοὺς κύκλους τῆς ἑθνικῆς ζωῆς;

Καὶ ὅμως δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξαφνίσουν τὰ ἄδικα ἐτούτα καὶ τὰ τυφλά. Δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμε πῶς καὶ αὐτὸ τὸ ἀπλὸ γιὰ τὴ λαογραφία περιμάζωμα τοῦ ὑλικῶν τῆς ἑθνικῆς μας γλώσσας δὲν καθιερώθηκε ἀνεμπόδιστα καὶ δὲν ἀναγνωρίστηκε σὰν κάτι λογικὸ καὶ νόμιμο καὶ ὀφελίμο στὸ ἔθνος, ἀμέσως ἀμέσως. Καὶ ἡ ἀναγνώριση φαίνεται πῶς ἔγινε ἀγάγια ἀγάγια καὶ μὲ κόπους. Ἀπὸ τοὺς ἀλύγιστους ὀπαδούς τοῦ «ρωμαντικοῦ κλασικισμοῦ», καθὼς κάποιος ὠνόμασε τὴ φανατικὴ ἀρχαιομανία, φαίνεται πῶς οἱ ταπεινοὶ περιμαζωχτῆς τοῦ δημοτικοῦ ὑλικῶν στὴν ἀρχὴ στραβοκοιτάζονταν καὶ βρίζονταν. Μέσα στὸ περίφημο περιοδικὸ «Λόγιος Ἐρμῆς» ποῦ τὸ βγαζαν ἐδῶ κ' ἐκὰτὸ χρόνια στὴ Βιέννη οἱ πρῶτοι ἀπὸ τοὺς σοφοὺς τοῦ ἔθνους θυμῶμαι πῶς ἤρα ἔλλοτε ἓνα φλογερὸ κατηγορητῆριο, ἓνα ἀνάθεμα σωστὸ ἐναντίον ἓνός προδότη τὸ κρίμα τοῦ προδότη εἶτανε πῶς κἀθόνταν καὶ τύπωνε παροιμίες τοῦ λαοῦ, ἀντὶ νὰ τὰφίνας ἀπορριμένα στὴ ντροπὴ καὶ στὰ σκοτάδια, ὅσο ποῦ νὰ τὰ πάρῃ ὀλότελα τὸ ποτάμι τοῦ χαμοῦ, τὰ λείψανα τῆς βαρβαροσύνης καὶ τῆς σκληριῆς! Ἀπὸ τοὺς πρῶτους ἐν τούτοις ὁ Κοραῖς καὶ μὲ μόνον τὸ συμμαζέμα δημοτικῆς γλωσσικῆς ὕλης μέσα στ' Ἄτακτά του, καὶ μὲ ὅλη τὴ δύσκολα συγκαταμένη ἀκαταφρόνησῃ του πρὸς τὴν ἑθνικὴ γλῶσσα, μᾶς ἔδωκε πολύτιμη τὴ βοήθεια του, σὰν πῶς φωτισμένος νοῦς ποῦ εἶτανε στὸν καιρὸ ἐκεῖνο, γιὰ νὰ τραβήξῃ ἐμπρὸς ἀπείραχτο καὶ νὰ στερεωθῇ τὸ σημαντικὸ αὐτὸ ἔργο. Τώρα τὰ πρᾶγματα εἶναι πολὺ διαφορετικὰ. Ἐνας ἀπὸ τοὺς λαογράφους μας ποῦ πρῶτος ἔβαλε σὸρὰ καὶ δυνατὰ τὴ βούλλα του στὴν ἀπύμνητη αὐτὴ ἐργασία, τὸν ζήνοσα νὰ λέγῃ τις προκλήες πῶς μέσα στὶς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὅλος ὁ ἀπύμνητος χαριτωμένος κόσμος τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ ἡμίθεων ποῦ θρηνεῖ τὸν πεθαμὸ τους τόσο κατανοητικὰ ὁ γάλλος ποιητῆς Alfred de Musset στὴν ἀρχὴ τοῦ «Rolla», δὲν πέθανε, καὶ δὲν εἶναι γιὰ νὰ τὸν κλαῖμε. Γιατὶ ὁ κόσμος αὐτὸς ξαναζῆ στὶς παραδόσεις τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τὸ ξαναζῆ αὐτὸ μπορεῖ ἐμεῖς νὰ τὸ ξανα-

νέοι, χαλκῆοι, γραφεῖοι δὲν ξέρομε, μήτε βασιλεῖοι, ἂν καὶ τυχαίνει νὰ γράψουμε βασιλέας, μ' ὅλο τὸ κέφι. Βασιλέδες, φονεῖδες, χαλκῆδες δὲν ἀντάμωσα. Δὲ θυμοῦμαι ἂν ἔγραψε ποτὲ κανένας ἀπὸ μᾶς καμῖαν ὀνομαστικὴ συγγραφῆδες. Ἀχαμνὸ ἴσως μοιάζει, μὰ δὲν εἶναι, γιατί πρωτότυπο ἔχει τοὺς συγγραφεῖδες. Καμῖα ὅμως ἀπ' ἀφτίς τις πληθυντικῆς δὲ σφύρειναι πᾶρα πολὺ μακριὰ στέκονται ἀπὸ τὸν ἐνικό.

Τὸννοῖωσ ὁ Πάλλης. Ὁ Πάλλης ἔρθε κοφτὰ τὸ θέλει γραφιάς. Μὰ δὲν ἔχει καλὸ νόημα, τοῦ λές. Ἄφρησε, σοῦ ἀποκρίνεται, ἀδερφέ. Ἄμα βγάλουμε καλοὺς γραφιάδες θὰ βγάλῃ καλὸ νόημα κ' ἡ λέξη. Ἐχει δίκιο καὶ πολὺ δίκιο. Βέβαια πῶς ὁ τι νόημα κι ἂν τοῦ δώσουμε, ἀδιάφορο. Τὸνομα, ἡ ἀξία τοῦ γραφιά, θὰ τὸ καθιερώσῃ. Ναι, ὅσο ἀγαπᾶς. Τὸ γραφιά ὅμως δὲν τὸν κατηγορῶ, γιατί ἔχει κακὸ νόημα, παρὰ γιατί ἔχει ἄλλο. Κοίταξε τὸ Λεξικὸ τοῦ Βλάχου, ποῦ εἶναι καλὸ λεξικό. (1) ἀγραφηῶς (ὁ) [περι-

φρόν.] scribe gratte-papier» Κρίμα νὰ χαθῇ τὸ νόημα γραφιάδες θᾶχουμε, ἀκόμη καὶ σὰν κάμουμε... γραφιάδες καλοὺς. Μὴν παραβλέπουμε κίολας πῶς ὅπως κι ἂν εἶναι τάφτι μᾶς συνήθισε στὸ συν ἢ τὸ σὺ μὲ τὸ γράφω, ἂν καὶ δὲ μᾶς συνήθισε ἡ καθιερούσα στὸ τί θὰ πῇ συγγραφέας, κι ἄμα ἐνοοῦμε κανένα ποῦ γράφει βιβλία, γυρέβουμε νάκούσουμε καὶ τὸ συν ἢ συ στὴν ἀρχὴ. Ἐχομε τὸ σύγραμμα τὴ συγραφή, τὸ συγράφω. Πῶς θᾶχουμε ἀντίστοιχο τὸ γραφιά;

Ἐγὼ τώρα θὰ σᾶς προτείνω συβιβασμὸ. Καὶ τὸ σὺν καὶ τὸ γραφιά νὰ κρατήσουμε, κ' ἔτσι νὰ γίνῃ συγγραφιάς. Πρῶτιστα μερικὸς φίλους μου νὰ μᾶθω ποῖος ἀπὸ τοὺς δύο τύπους τοῦ πληθυντικοῦ τοὺς φαίνεται πῶς ῥωμαίικος, ποῖος τοὺς ἀρέσει καλύτερα

λάθος, γιατί λάθος εἶναι σωστό. Μὰ στὴν ἐποχὴ ποῦ ὁ κ. Βλάχος ἐτοίμαζε τὸ Λεξικὸ του, νομίζανε ὅλοι πῶς ἄμα βλέπουμε σὲ μιὰ λέξη ι, ἀντὶ ἀρχαῖο ε, πρέπει νὰ γραφῇ μὲ η, καθὼς στὴν ἀρχαία. Σήμερα ἐνοοῖται, ὅταν τὸ ε γίνετα ι, δὲ γίνετα η, ἀφοῦ ἔχουμε καὶ τὰ δύο τὴν ἴσιν προφορά. Ἐτσι κι ὁ γραφιάς η ἢ θέλει ἄλλο ι-τουλάχιστο, ἐπειδὴ μήτε φωνῆστο καθαφτὸ πᾶ δὲν ἀκούγεται παρὰ τὸ λεγόμενον οὐρανικὸ ἡγικὸ ἡμίφωνο (ἢ σύφωνο) ἢ ποῦ ὡς τόσο περιττὸ νὰ τὸ σημειώσουμε ἢ στὴ γραφῇ μὲ κ' ὁ καθένας ἢ θὰ τὸ προφέρῃ.

συγγραφῆοι, συγγραφῆδες, ἢ συγγραφιάδες. Ἄδισταχτα μοῦ εἶπανε ὁ τελευταῖος. Ἐτσι καὶ γὼ νομίζω. Μπορεῖ, μάλιστα πρῶτη φορὰ, νὰ διστάξουν ἀξαρνα καὶ δικοὶ μας. Τὴ δέφετη, θὰ τὸ παραδεχτοῦνε πῶς ἔρχοκα. Τὴ δέκατη θὰ τοὺς φανῇ μιὰ γλύκα. Νὰ μὴ διστάξουν καὶ πολὺ τὸ σπουδαῖο καὶ τὸ μόνον ζήτημα εἶναι νὰ μὴ διστάξῃ τὸ ἔθνος, δηλαδὴ νὰ βγοῦνε συγγραφιάδες ποῦ ὡς κι ὁ πῶς ἀγράμματος νὰ μπορῇ νὰ κλίνῃ τὸνομά τους, γιὰ νὰ τὸ ξαναλέῃ καὶ νὰ καμαρώνῃ.

Ἄκόμη δύο λογιῶν. Ἐνοοῖται πῶς ὁ τύπος ἢ πῶς σωστὰ πῶς ἡ λέξη ἀφτῆ, συγγραφιάς, εἶναι δασκαλισμός. Ἡ καθιερούσα μᾶς στρέβλωσε καὶ τὴν ἐνοῖα τοῦ ὄρου, δηλαδὴ τοῦ δασκαλισμοῦ. Ἄς ὑποθέσουμε πῶς ἡ καθιερούσα δὲν ὑπάρχει. Δασκαλισμοὺς θὰ βροῦμε καὶ στὴ δημοτικὴ, καθὼς σὲ κάθε ἄλλῃ γλῶσσα, φτάνει νὰ εἶναι δημοτικὴ καὶ τέτοιες εἶναι ὅλες οἱ γλώσσες τῆς Ἑβρώπης. Μὰ οἱ δασκαλισμοὶ ποῦ λέμε εἶναι κανονικοὶ δασκαλισμοί. Γιὰ τρῦτο ἀμέσως τοὺς ἀρπάζει στὸ στόμα τοῦ ὁ λάθος.

ΨΥΧΑΡΗΣ

(1) Εἶναι τόσο καλὸ μάλιστα, ποῦ ψάχνοντες κάποτε μιὰ λέξη, ἔτυχε νὰ τὴν ἀντιγράψω μὲ τὴν ὀρθογραφία τοῦ Λεξικοῦ λ. χ. τὴ λέξη, στρηφογυρίζω ποῦ στὴ Ζωὴ κ' ἀγάπη τὴν ἔβαλα πάντα ἔτσι μὲ η. Τώρα τὸ παρατήρησα καὶ παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη νὰ διορθώσῃ τὸ